

Review article

Sosyal Politika Anlayışında ve Uygulamalarında Dönüşüm: Sosyal Belediyecilik ve Dezavantajlı Gruplar

Transformation in Social Policy Approach and Practice: Social Municipalism and Disadvantaged Groups

Ali Yeşildal *

Kocaeli Metropolitan Municipality, Kocaeli, Turkey

Özet

Sosyal politika kavramı Sanayi Devrimi ile birlikte literatüre girmiş ve toplumsal yapıda uygulama olarak kendine yer bulmuştur. Ancak ilk tartışmalar ve uygulamalardan günümüze kadar gelen süreçte gerek kavramın ve gerek uygulamaların değiştiğini, değişirken de sosyal politikanın kapsamının sürekli genişlediği görülmektedir. Özellikle 1970'li yılların sonları itibari ile sosyal politika uygulayıcı aktörler arasında yeniden bir rol ve görev dağılımı olduğu, bu yeni yapılanmada da yerel yönetimlerin ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir. Yerel yönetimlerin sosyal politika uygulayıcısı olarak yükselişe geçmesi beraberinde "Sosyal Belediyecilik" kavramını ve yaklaşımını da getirmiştir. Geleneksel yerel yönetim anlayışının aksine sosyal belediyecilik anlayışının, yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarındaki halkın genel sorun ve ihtiyaçlarının yanında dezavantajlı gruplar olarak ifade edilen toplumsal grupların özelleşen ve farklılaşan sorunlarını da konu edinmesi, bu yeni yaklaşımın ayırt edici yönüdür. Bu çalışmada sosyal politika ve sosyal belediyecilik ilişkisi çerçevesinde yerli ve yabancı literatür taranarak konu tartışılmıştır. Sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde yerel yönetimlerin sorumluluklarının sürekli arttığı ve bir sonraki adımın sosyal politika planlayıcısı ve uygulayıcısı olmanın ötesinde, emek piyasasına yönelik planlayıcı ve uygulayıcı olarak merkezi yönetimlerle birlikte ön plana çıkacakları sonucu üzerine yorumlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Yerel Yönetimler, Sosyal Belediyecilik, Dezavantajlı Gruplar.

Abstract

The concept of social policy step into the literature with the Industrial Revolution and found itself a place as an application in the social structure. However, both the concept and the practices of social policy have changed over time, and the scope of social policy has been constantly expanding while changing in the process from the first discussions and practices to the present. Especially since the end of the 1970s, there has been a new distribution of roles and duties among the implementing actors of social policy, and it is has been seen that local governments have come into the fore in this new restructuring process. The rise of local governments as social policy practitioners has brought with it the concept and approach of "Social Municipality". In contrast to traditional local government understanding, the extraordinary aspect of this new approach is that social municipality concentrates on the general problems and needs of the people in the areas of local government's responsibility, as well as the specialising and differentiating problems of social groups that are expressed as disadvantaged groups. In this study, the subject is discussed by reviewing native and foreign literature within the scope of the connection between social policy and social

* Corresponding author:

Ali Yeşildal, Kocaeli Metropolitan Municipality, Kocaeli, Turkey.
Email: aliyesildal41@gmail.com

municipality. Following that, various comments were made on the conclusion that local governments' responsibilities are constantly expanding within the framework of the social municipality understanding, and that the next step will be for central governments to act as a labour market planner and implementer, besides being a social policy planner and implementer.

Keywords: Social Policy, Local Authorities, Social Municipalism, Disadvantaged Groups.

Received: 19 March 2022 * **Accepted:** 14 May 2022 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.458.8>

GİRİŞ

Sosyal politika birçok bilim dalı ve disiplin tarafında sıklıkla tartışılan, zaman zaman farklı anlam ve içeriğin atfedildiği, özünde toplumsal refahın adil bir biçimde dağıtılmasını barındıran bir kavramdır. Bu doğrultuda özellikle sanayi toplumların doğuşu ile birlikte gündeme gelmiş, ilk uygulamaları dar anlamda kabul edilen işçi-işveren ilişkileri ve bu ilişkideki güç dengesizliğinin sonuçlarını konu edinmiştir. Ancak ilerleyen süreçte kavramın gerek anlamının ve gerek içeriğinin değiştiği görülmektedir. Günümüze gelen süreçte kapsamı toplumsal yapı içinde dezavantajlı olarak kabul edilen tüm grupları ve bireyleri kapsayacak şekilde genişlemiş, bir başka ifadeyle toplumsal sorunları tek bir bakış açısıyla ele almak yerine, özelleşen sorun ve ihtiyaçlara mikro düzeyde de olsa çözümler getirmeyi hedefleyen uygulamalar bütünü haline gelmiştir.

Ancak mikro düzeyde sorun ve ihtiyaçları analiz etmek merkezi yönetimler açısından oldukça zor ve neredeyse imkânsıza yakın bir durum oluşturmakta, bu zorluklar da sosyal politika planlayıcısı ve uygulayıcısı yeni aktörlerin yükselişe geçmesine yol açmaktadır. Bahsedilen bu yeni aktörler özel sektör kuruluşları (piyasa mekanizması), kar amacı gütmeyen kuruluşlar (sivil toplum kuruluşları) ve yerel yönetimler olarak özetlenebilir. Bu noktada kapsama alanı, ulaşılabilen birey sayısı ve bütçe açısından da yerel yönetimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak klasik yerel yönetim anlayışı ile sosyal politika planlayıcısı ve uygulayıcısı olmanın zorluğu, halkın yerel yönetimlerden beklentilerindeki değişim ve artış ile değişen dünya düzeni (1970'li yıllardan sonra) yerel yönetim anlayışında da bir takım değişimleri beraberinde getirerek, "*Sosyal Belediyecilik*" anlayışını ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada sosyal politika ve yerel yönetimler ilişkisi yerli ve yabancı literatür taranarak incelenecek ve konu sosyal belediyecilik yaklaşımı çerçevesinde tartışılacaktır. Sosyal belediyecilik kapsamında yerel yönetimlere biçilen yeni roller irdelenerek, sosyal belediyecilik anlayışı doğrultusunda bugün neler olduğu ve gelecekte neler olabileceği veya olması gerektiği konusunda sonuçlara ulaşılmaya çalışılacaktır.

Sosyal Politikalarda Üçüncü Kuşak ve Yeni Yaklaşımlar

Sosyal politika, bir toplumda bireyler arasında ortaya çıkan sosyal nitelikli ihtiyaçları karşılamaya yönelik faaliyetler bütünü olarak ifade edilmekle birlikte, gerek toplumsal yaşamdaki uygulamalarla ve

gerek bir bilim dalı olarak ortaya çıkışıyla Sanayi Devrimi sonrasına tarihlenmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki sosyal politikanın tek bir tanımını yapmak mümkün değildir. Bu durumun öncelikli sebepleri ise farklı toplumların kendi iç dinamiklerinden kaynaklı olarak sosyal politikalara yükledikleri anlamların ve uygulamaların değişmesi, diğer taraftan ise konu üzerinde çalışan araştırmacıların getirdikleri farklı yorumlardır. Bu konudaki bir diğer önemli gerekçe ise tarihsel süreçte sosyal politika anlam ve anlayışında yaşanan dönemsel değişimlerdir.

Kavramı tanımlamak için izlenebilecek en sağlıklı yol ise dönemsel olarak yaşanan içeriğe ve uygulamaya yönelik değişimleri, değişimlerle birlikte gözlenen gelişmeleri de takip etmektir. Sanayi Devrimi'nin getirdiği olumsuz çalışma ve yaşam koşulları ile birlikte ortaya çıkan sosyal politikaların literatür açısından önceleri dar bir çerçevede ele alınarak tanımlandığı görülmektedir. Bu doğrultuda dar anlamı ile sosyal politikaları Tokol (2017: 3) "*Ekonomik bakımdan bağımlı ve güçsüz insanları sermayeye karşı korumak, sömürülmelerini önlemek için devletin müdahalesi ile sınıflar arasında uyum ve denge sağlayıcı önlemler alınması.*" şeklinde tanımlamaktadır. Tanımda bahsi geçen sınıfların dönem itibari ile işçi ve işveren sınıfları olduğu açıktır. Bu bakış açısı ile sosyal politikaların ortaya çıkışını ve kavram olarak bilimsel literatüre girişini öncelikli olarak çalışma yaşamı ve belirli kesimlerle -özellikle işçi sınıfı- ilişkilendirmek doğru bir yaklaşım olacaktır.

İlerleyen dönemlerde ise sosyal politika uygulamalarının kapsamının genişlediği, bu duruma paralel olarak kavrama getirilen tanımların da değiştiği görülmektedir. Bu süreçte ortaya çıkan geniş anlamda sosyal politikaları Şenkal (2017: 21) "*Toplumun bütün sınıf ve zümreleri arasındaki tezat ve mücadeleleri ortadan kaldırmayı hedef edinmiştir. Burada söz konusu olan konu, sosyal sınıf ve zümrelerin sosyal yapı içinde ahenkli bir şekilde yer alması ve sosyal bütünlüğü parçalamak eğiliminde olan gerginlik ve tezatların bertaraf edilmesidir.*" olarak tanımlamaktadır. Tanım incelendiğinde, dönem itibari ile sosyal politika kavramının çalışma yaşamının ötesinde toplumsal yapının içinde yer alan tüm sınıfları konu edindiğini, bununla birlikte sosyal politika uygulamalarının da toplumun tamamını -işçi ve işveren sınıfının ötesinde- kapsar nitelikte genişlediği görülmektedir. Bahsi geçen dönem ise II. Dünya Savaşı sonrası dönemdir.

İlerleyen süreçte ise sosyal politika kavramının ve uygulamalarının tekrar bir değişim geçirdiği görülmektedir. Özellikle neo-liberalizmin yükselişe geçtiği ve küreselleşmenin hızlandığı 1970'li yılların sonlarında sosyal politika kavramına getirilen yeni tanımlamaların ve sosyal politika uygulamalarının çok daha hedef odaklı bir hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu doğrultuda yine Tokol (2017: 6) üçüncü kuşak veya diğer bir ifade ile yeni nesil sosyal politikaları "*Özellikle gelişmiş batı toplumlarında, bireylerin ve grupların sorunları ile ihtiyaçlarının giderek farklılaşması, sosyal politikanın alan ve kapsamının genişlemesine, bununla birlikte sosyal politika uygulamalarının da çeşitlenmesine neden olmuştur. Sosyal dışlanma, ayrımcılık, çevre ve tüketici hakları, dezavantajlı gruplar olarak nitelendirilen kimi toplumsal gruplara yönelik üçüncü kuşak olarak adlandırılan sosyal*

politikalar giderek önem kazanmaya başlamıştır.” biçiminde ifade ederek, günümüze kadar gelen süreçte sosyal politika kavram ve uygulamalarının geçirdiği değişimi özetlemiş ve artık tamamen toplumsal bir boyut kazandığına atıf yapmıştır.

Tarihsel olarak gözlemlenen bu gelişim ve değişim süreci sonunda artık, sosyal politikaların gerek toplumsal anlamda ve gerek bireysel anlamda “*Refah sürekli olarak nasıl arttırılabilir?*” sorusuyla ilgilenen bir alan halini almıştır. Genel anlamda sosyal politika ve refah devletinin geleceğine ilişkin çalışmalar yapan Esping-Andersen de (1990: 56) II. Dünya Savaşı sonrası sosyal politikanın* gelişmiş sanayi toplumlarında refah devletlerinin kurulmasına öncülük eden anlayışının çoğunlukla geçerliliğinin kalmadığını belirtmektedir. 2008 yılında yaşanan ve tüm dünyayı etkisi altına alan küresel ekonomik krizin getirdiği ve neredeyse kalıcı hale gelen sorunlar da Esping-Andersen’i doğrular niteliktedir. Bu sorunların başlıcaları ise sermaye hareketlerinin hızlanması, ücret düzeylerinin dünya ölçeğinde gerileme eğilimi göstermesi, erkeğin emek gücü etrafında şekillenen aile yapısının değişmesi ve kadın emeğinin artan bir hızla işgücü piyasasına girmesidir. Bununla birlikte özellikle gelişmiş ülkelerde nüfusun hızlı bir biçimde yaşlanması, hizmet sektörünün yükselişe geçmesi ile birlikte kayıt dışı istihdam oranlarında gözlemlenen artışlar da ek olarak sayılabilir (Veenhoven, 2002: 38; Hujo ve Yi, 2015: 12).

Giddens da benzer çıkarımlarda bulunarak, sosyal politikanın dönüşümüne yönelik yapılan tartışmalarda küreselleşme ve toplumsal yapıda gözlemlenen davranış değişimlerine atıf yaparak, üçüncü kuşak sosyal politikalar yönünde bir değişim yaşandığından bahsetmektedir. Giddens’a göre sosyal politika anlayış ve uygulamaları her yeni dönemde hem toplumun hem de bireyin ihtiyaçları, tercihleri ve şartları doğrultusunda sürekli yenilenmeli ve değişmelidir. Bu doğrultuda sosyal politikada yaşanan değişimlerin ve üçüncü kuşak sosyal politikaları doğuran nedenlerin geçmişin klasikleşen dış tehlikelerinden çok, günümüzün yeni toplumsal tehlikeleri olan küresel ısınma, sağlıksız yaşam koşulları, çevre sorunları gibi insan eliyle ortaya çıkarılan risklerden kaynaklandığı yine Giddens tarafından belirtilmektedir (Hujo ve Yi, 2015: 13; Veenhoven, 2002: 38).

Sosyal politikalarda dönemsel olarak yaşanan ve günümüze kadar gelen bu değişim ve dönüşümü -bu noktada yaşanan bu değişimleri sadece kavramsal olarak değil, aynı zamanda uygulama pratiği olarak da düşünmek gerekir- içinde bulunduğumuz koşullar itibari ile “*devlet öncülüğünde büyüme*” stratejisinden daha kapsayıcı sosyal politika uygulamaları ve uygulayıcılarına yönelik bir değişim olarak kabul etmek gerekmektedir (Yi ve Kim 2015; Béland, 2005: 13).

---

* Gosta Esping-Andersen burada “Refah” kavramını ve “Refah Devleti” anlayışını da sosyal politikalarla bağlı olarak öngörüsüne dahil etmektedir.

Devletin Sosyal Politika Uygulamalarındaki Rolünün Değişimi

II. Dünya Savaşı sonrası dönem, toplumsal yapının hemen her kademesinde köklü değişimlerin yaşandığı, yaşanan bu değişimlerin de bireylerin ve toplumu oluşturan farklı sınıfların hayatlarını derinden etkileyerek dönüştüren bir dönem olmuştur. Bu değişimlerin yerel yönetimler açısından belki de en çarpıcı sonucu, yerel kalkınmanın, genel kalkınma süreçleri içindeki konumunu güçlenmiş olması ve sosyal politika uygulamalarında yerel yönetimlere çok daha kritik ve geniş kapsamlı roller tanımlanmasıdır. Bu durum sosyal içerikli koruma programlarının bölgesel olarak ele alınmasına ve gerekli yasal düzenlemelerin de bu yönde gerçekleştirilmeye başlanmasına yol açmış, sosyal politikaların her geçen gün yerelleştiği bir sürece girilmiştir.

Yaşanan bu gelişmeler sonucunda, refahı arttırmaya yönelik politikaların da diğer kent politikaları gibi yerel düzeyde çok daha fazla planlanarak uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Sosyal politikaların uygulama aşamasında yerelleşmeye başlaması ve yerel yönetimlerin giderek daha fazla uygulayıcı konumuna gelmeleriyle birlikte, sosyal politika uygulayıcı aktörlerde de değişimler gözlemlenmektedir. Devlet hala en büyük sosyal politika uygulayıcısı olmakla birlikte -ulusal düzeyde özellikle-, diğer kamu ve özel sektör aktörleri ile sivil toplum kuruluşlarının da üçüncü kuşak sosyal politikaların uygulayıcıları olarak kendilerini göstermeye başladıklarını söylemek mümkündür. Sosyal politika uygulayıcısı aktörlerin artması, refah uygulamalarının artması ve çeşitlenmesine, bununla birlikte de ortaya konan çıktılarda anlamlı bir artışın yolunu açmıştır (Andreotti ve Mingione, 2013: 241).

Konu üçüncü kuşak sosyal politikalar olduğunda uzun süreden bu yana süren tartışma konusu, refah politikalarının merkezi bir biçimde mi yoksa yerel seviyede mi uygulanması gerekliliği üzerinedir. Bu tartışma incelendiğinde her iki görüşü de savunanların güçlü ve zayıf yönlerinin olduğu görülür. Sosyal politikaların yerel düzeyde ağırlık kazanarak uygulanması gerektiğini savunan görüş, bu sayede yerleşme düzeyinin artacağına, gerek yeni politikaların üretilmesi ve gerek üretilen bu yeni politikaların uygulanması noktasında esneklik sağlanarak, etkinliklerinin de arttırılabileceğine dikkat çekmektedir. Aksi bir durumun ise ulusal düzeyde tek tip sosyal politikaları getireceği, ihtiyaçların tam ve doğru tespit edilemeyerek, refahın doğru bir biçimde dağıtılamayacağı ileri sürülmektedir (Powell ve Boyne, 2001: 221). Bu doğrultuda Burau ve Kröger (2004: 795), “denge” kavramına dikkat çekerek, evrensellik ve yerellik ilkelerinin bir arada olduğu ve karma bir yaklaşım olan “*Âdem-i Merkezi Evrensellik*” yaklaşımını dile getirmişlerdir. Hem yerel yönetimlerin yetkilerini kullanabildikleri hem de merkezi otoritenin yetkilerini kullanabildiği bu yaklaşımın en somut örnekleri ile İskandinav ülkelerinde karşılaşılmaktadır (Trydegård ve Thorslund, 2010: 496; Kröger, 2009: 119).

Sosyal politika literatürü incelendiğinde İskandinav ülkeleri için “*cömertlik seviyesi oldukça yüksek evrensel düzeyde vatandaşlığı temel alan refah modeli*” nitelemesiyle karşılaşılmaktadır (Greve, 2004: 158). Sosyal politikaların oldukça geniş kapsamlı olduğu bu sistemde, tüm vatandaşların evrensel

ve tek bir sistem altında eşit haklara ve eşit bir paya sahip oldukları görülmektedir. Bu sistemde sosyal politikalar, emek piyasasında elde edilen gelirden bağımsız şekilde ve geniş bir sosyal ihtiyaçlar yelpazesinde nüfusun tümünü kapsar şekilde tasarlanarak uygulanmaktadır (Esping-Andersen ve Korpi, 1987: 43). Bu doğrultuda İskandinav modeli olarak adlandırılan bu sistemin eşitlik ve evrensellik ilkeleri çerçevesinde oldukça yüksek standartları olduğu görülmektedir (Kautto vd., 1999: 665, Anttonen, 2002: 385). Esping-Andersen (1990: 58), bu modelin dikkat çeken bir diğer noktası olarak da ana prensibin, bireylerin ailelerine olan bağımlılıklarını en az indirgeyerek, devletin çocuklara, gençlere, yaşlılara ve engellilere yönelik tüm sorumlulukları asıl sosyal politika uygulayıcısı olarak üstlenmesi şeklinde işaret etmektedir.

Her ne kadar bu konudaki tartışmalar sürse de, üçüncü kuşak sosyal politikaların tanımı irdelendiğinde, günümüz şartları açısından merkezi otoritenin sosyal politika planlayıcı ve uygulayıcı rolünün devam etmesi gerektiği, ancak yerel yönetimlerin de sosyal politika planlama ve uygulama rollerinin her geçen gün artması gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Dar ve geniş anlamıyla sosyal politikalar tek tip olarak belirlenerek uygulanabilse de, üçüncü kuşak sosyal politikaların tek bir merkez tarafından adil bir biçimde planlanıp uygulanması mümkün görünmemektedir. İhtiyaçları farklılaşan özellikle dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının giderilerek sorunlarının çözümünde bölgesel olarak faaliyet gösteren yerel yönetimlerin daha başarılı olacağı ve ilerleyen süreçte sosyal politikanın en önemli aktörlerinden biri haline geleceğini bir öngörü olarak belirtmek çok da yanlış bir tahmin değildir.

Sosyal Politikalarda Yerelleşme Arayışları ve Sosyal Belediyecilik

1970’li yılların sonlarında kendini iyiden iyiye hissettirmeye başlayan post-endüstriyel dönüşüm, etkilerini sadece çalışma yaşamında değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın tüm boyutlarında da göstermeye başlamıştır. Sosyal politika da bu alanlardan biridir ve yerel düzeyde gerçekleştirilen uygulamaların öneminin bu dönem itibari ile artmaya başladığı görülmektedir. Bu noktada sosyal politikaların yerelleşmeye başlamasında bireyselleşme, hizmet sunumunda standart dışılık ve kentsel yapıda görülen parçalanmalar etkili olmuştur.

Bireyselleşmenin, bireylerin geleneksel toplum yapısından kaynaklı kısıtlamalardan sıyrılarak özgürleşmesi olarak tanımlanması mümkündür. Beck’e göre (1992: 128) bireyselleşmenin birbiri ile bağlantılı iki analitik boyutu bulunmaktadır. Bunlardan ilki tarihsel süreçte oluşan sosyal kısıtlama ve formlardan özgürleşme, diğeri ise toplumsal yapıda kendini gösteren gelenekselleşmiş kesin kabullerin etkinliğini kaybetmeye başlamasıdır. Daha açık bir biçimde ifade etmek gerekirse, bir taraftan geleneksel ve kolektif yapıdaki aile, siyasi partiler, sendikalar, akrabalık bağları vb. kurumların bireyleri korumaya yönelik kapasiteleri zayıflarken, diğer yandan bahsi geçen bu kurumların sosyal kontrolünde de azalmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu zayıflama ve güç kaybının karşılığı ise bireysel tercihlerde, kişisel özgürlüklerde ve sorumluluklarda bir genişleme olmuştur. Toplumsal yapı ve kurumlarına karşı bireyin tek başına güçlenmesi kimi avantajları beraberinde getirirken, bir takım dezavantajları da ortaya

çıkarmıştır. Yalnızlaşan ve özgürleşen bireyler çalışma yaşamında esnek mesleki kariyer çizgilerine sahipken, kendilerini gerçekleştirmek adına geniş ve özerk bir alana, aynı zamanda da yüksek kişisel doyum potansiyeline sahiptir. Ancak diğer taraftan da çalışma yaşamında istikrar, sağlık hizmetlerine erişim, emeklilik, sendika, mesleki eğitim vb. alanlarda da çok daha az korumaya sahip oldukları görülmektedir (Andreotti ve Mingione, 2013: 247).

Geleneksel toplumsal yapının koruma açısından önemli kurumları olan aile, komşuluk, akrabalık vb. toplumsal dayanışma yapılarının geçmiş dönemlerde olduğu gibi koruma sağlamadığı bu yeni düzende kamusal sosyal yardımlar daha önce olmadığı kadar önemli hale gelmiştir. Bireyin toplumsal yapı içinde yalnızlaşıp özgürleştiği bu yapıda ortaya çıkan bir başka dezavantaj ise sosyal tehlikelerin toplumsal olarak değil, bireysel olarak tanınması ve standart dışı hale gelmesidir. Bu durum tek bir politika üretilerek ortaya çıkan sosyal tehlikelerle mücadele edilmesini neredeyse imkânsız hale getirmektedir.

Ancak bu durumun bir takım avantajları da bulunmaktadır. Özellikle gerek sağlanan hizmet türlerinde ve gerek hizmet sağlayıcılarda -aktörlerde- çeşitliliği arttırmak, çeşitliliği arttırırken de yenilikçi ortaklıklar kurulması mümkündür. Bu yeni durumun ise sosyal politikaların verimliliğini ve etkinliğini arttıracığı görüşü ağırlık kazanmaktadır. Diğer yandan ise sosyal politikanın aktörlerinden özel sektörü ve yerel yönetimleri sürece daha fazla dâhil ederek, sosyal politika planlama ve uygulamalarında yerel kapasiteyi arttıracak, bireylerin geleneksel yapılardan sıyrılarak özgürleşmelerini destekleyecek ve teorik de olsa bireylerin karşısına çıkan fırsatların arttırılmasını sağlayacaktır. Bu bakış açısıyla sosyal politikanın dolaylı amaçlarından olan bireyi güçlendirme ve toplumsal yapıya dâhil olmayı da gerçekleştirebilecektir (Andreotti ve Mingione, 2013: 248).

Konu kentsel yapı özelinde ele alınırsa, bireyselleşmenin ve standart yapılardan uzaklaşmanın ağırlıklı olduğu şehirlerde, kentli nüfusu bir arada tutmanın bileşenlerinin farklılaştığı görülmektedir. Özellikle kalabalık nüfuslu kentlerin kendine has dinamiklerinden dolayı nüfusu oluşturan farklı yapılar arasında parçalanmanın ve ayrışmanın artması, tek tip sosyal politikaların etkinliğini ciddi bir tartışma konusu yapmaktadır. Sosyal politikanın yerel düzeyde aktörlerinin güçlendirilmesi, ortaya çıkan bu ayrışma ve parçalanmanın getirdiği farklı sorunlara ve ihtiyaçlara bireyler düzeyinde veya en azından toplumsal gruplar özelinde çözümler getirmeyi kolaylaştıracak niteliktedir (Andreotti ve Mingione, 2013: 248).

Yerel yönetimlerin otoritesi alanındaki bölünme, nüfus yapısının bölgesel olarak dağılımında ve sosyal tehlikelerle nüfus içindeki belirli grupların çakışması biçiminde gözlemlenebilir. Bu durum sosyal politikaya yönelik kentsel politikalar oluşturulurken mutlaka göz önüne alınması gereken bir durumdur. Aksi durumlarda iletişimsiz, birbiri ile bağı olmayan, kültürel olarak farklı ve çatışma yaşanan mekânlardan oluşan bir kent yapılanmasına sebebiyet verebilir (Musterd vd. 2006: 549). Başka bir biçimde ifade etmek gerekirse, böylesi bir durumda, kent içindeki mikro düzeyde ayrışma haritası

çok daha karmaşık bir hale gelebilecek, bu durum yerel yönetimler için yeni sorunları da beraberinde getirecektir (Mingione, 2009: 223).

Konuyu bu noktadan devam ettirmek gerekirse, son yıllarda dünya ölçeğinde yaşanan bir takım gelişmeler sonucu -siyasi, ekonomik, kültürel vb.- yönetim anlayışları sorgulanmaya başlamış, yerel yönetimler ve merkezi yönetimler açısından her konuda değişim tartışmaları yaşanmıştır. Tartışmaların devam ettiği günümüzde, kamu yönetimi ile modern özel sektör yönetim anlayışının iç içe geçtiği, sosyal sorumluluk anlayışının ise bu tartışmaların merkezine oturduğu görülür (Yılmaz, 2005: 310-311).

Yerel yönetimlerin en önemli temsilcileri olan belediyelerin geleneksel görevleri hizmet verdikleri bölgelerin ihtiyaçlarına yönelik olarak alt yapı hizmetleri sunmakken, değişen yapıyla birlikte sosyal sorumluluk anlayışı ile kapsama alanlarına giren halkın sosyal sorunlarıyla da ilgilenmek ve bu yönde hizmet sunumu gerçekleştirmek durumundadırlar. Bahsi geçen bu sosyal sorunlar içinde sosyo-kültürel ihtiyaçlar, ekonomik zorluklar, sportif faaliyetler vb. konular yer alırken, yerel yönetimlerden beklenen öncelikli görevler, bu sorun ve ihtiyaçlara çözüm üretilmesi şeklinde gelişmeye başlamıştır. Bu anlayış ise günümüzde gerek literatürde ve gerek uygulamada “*Sosyal Belediyecilik*” olarak ifade edilmektedir (Koçak vd., 2017: 121-122). Pektaş (2010: 6) sosyal belediyecilik kavramını “*Sosyal devletin yerel düzeydeki bir izdüşümü olarak, sunduğu sosyal nitelikli mal ve hizmetlerle daha iyi bir yaşam standardı yaratmayı hedefleyen ve onların bütçesine sosyal adalet sağlayıcı biçimde katkı yapan belediyecilik.*” olarak tanımlamaktadır. Eryılmaz (2011: 194-195) ise “*Dar anlamda sosyal belediyecilik, dar gelirli, yoksul, muhtaç, kimsesiz, özürlü ve yaşlı kesimlere mal ve hizmet olarak yardım etmek; geniş anlamda sosyal belediyecilik ise bu mal ve hizmet yardımlarını da aşan, toplumsal alanda daha geniş bir yelpazeyi oluşturan eğitimden sağlığa, gençlikten spora, kent kimliği oluşturmaktan belediye-halk bütünleşmesine kadar, kent hayatının bütününe kapsamaya yönelik sosyal işlevleri içinde barındıran bir kavramdır.*” şeklinde bir tanımlamaya gitmektedir.

Sosyal belediyecilik anlayışı, bir kavram olmasının ötesinde gerek anlayış, gerek planlama ve gerek uygulama noktasında klasik yerel yönetimler anlayışından farklılaşmaktadır. Bu anlayış, yerel yönetimleri sadece alt yapı hizmetlerini yerine getirmekten sorumlu kurumlar olarak değil, aynı zamanda ve belki de öncelikli olarak sorumluluk sahalarındaki halkın sosyal, kültürel, sportif, ekonomik vb. ihtiyaçlarını önceleyen, bu konularda halka destek veren hizmet sunucuları ve yönetim anlayışı olarak görmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda, sosyal belediyecilik anlayışı ile hizmet veren yerel yönetimlerin öncelikli olarak sorumluluk sahalarında halkın sosyal yapısını analiz etmeleri ve bu çerçevede nüfusun sosyo-kültürel yapısına, ekonomik durumuna, eğitim düzeyine ve demografik yapılarına yönelik verilerine ulaşması gerekmektedir. Bu bilgilerin elde edilmesi ise sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde, yerel yönetimlerin hizmet verdiği halkın ihtiyaçlarının doğru şekilde analiz edilerek, ihtiyaç sahiplerine zamanında ve yeterli düzeyde ulaşılmasını ve sosyal politika uygulamalarının aksamadan yürütülmesine imkan tanıyacaktır (Uçaktürk vd., 2009: 2-4).

Bu noktada gözden kaçırılmaması gereken bir durum ortaya çıkmaktadır ki sosyal belediyeçilik anlayışının belki de en önemli ayırım noktasını oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde gerçekleştirdikleri sosyal politika uygulamalarının asıl önemli boyutu ihtiyaç sahiplerine yardım etmenin ötesinde, ihtiyaç ve muhtaçlık durumlarının ortadan kaldırılarak, kendi ayakları üzerinde durmalarının sağlanmasıdır. O halde sosyal belediyeçilik ile sunulan hizmetlerin amacının, toplumsal yapı içinde ortaya çıkan sorunlara geçici ve anlık çözümler sunmak değildir. Aksine bu sorunları mümkünse ortaya çıkmadan doğru bir biçimde tespit ederek özellikle bu sorunların ortaya çıkmasından etkilenebilecek başta dezavantajlı gruplar olmak üzere toplumun tamamının refahının artırılmasıdır (Öztürk ve Gül, 2012: 385). Bu anlayış çerçevesinde sosyal belediyeçilik anlayışının işlevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Ünlü, 2016: 71-72, Beki, 2008: 41, Toprak ve Şataf, 2009: 15):

- Gözlem ve Yardım,
- Sosyalizasyon,
- Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon,
- Yatırım Yapma
- Rehberlik ve Yönlendirme,
- Mobilizasyondur.

Sosyal belediyeçiliğin sayılan işlevleri doğrultusunda geleneksel belediyeçilik anlayışı ile bir kıyaslama yapmak gerekirse, sosyal belediyeçiliğin bütüncül ve çözüm odaklı bir anlayışa sahip olduğunu söylemek gerekir. Geleneksel belediyeçilik anlayışı ile hareket eden yerel yönetimler, sorumluluk bölgelerinde ulaşım, kanalizasyon, temizlik gibi klasikleşmiş alt yapı ve üst yapı işlevlerini yerine gitmeyi misyon edinmişken, sosyal belediyeçilik anlayışı ile hareket eden yerel yönetimler, bahsi geçen bu klasik işlevlerin yanında, toplumu oluşturan bireylerin toplumsal düzen içinde oluşan kimi kültürel kodlar ve kurallarla uyumlu bir biçimde yaşamalarını da içeren çok daha kapsamlı işlevleri de üstlenmektedirler.

Sosyal Belediyeçilik Uygulamaları Açısından Dezavantajlı Gruplar Yaklaşımı

Sosyal belediyeçilik anlayışını son elli yıllık süreçte tüm dünyada -özellikle gelişmiş toplumlarda- güçlendiren bir takım gelişmeler yaşanmıştır. Değişen ekonomi anlayışı (neo-liberal politikaların yükselişi), sosyal devletin güç kaybetmesi, küreselleşmenin hızlanması, teknolojik gelişmeler, özel sektörün güç kazanması, sivil toplum anlayışının yükselişe geçmesi ve sivil toplum kuruluşlarının her geçen gün güç kazanması bu gelişmelerin başlıcaları olarak sunulabilir. Bu gelişmeler doğrultusunda ortaya çıkan ve gün geçtikçe güçlenerek yayılan sosyal belediyeçilik anlayışı ile hizmet sunan yerel yönetimlerin, sorumluluk bölgelerinde yaşayan ve farklı toplumsal grupların oluşturduğu halkın sosyal,

kültürel, ekonomik ve çoğu zaman bireyselleşerek özelleşen ihtiyaçlarına yönelik hizmet sunması, sorunları doğru tespit ederek kalıcı şekilde çözümlenmesi beklenmektedir. Günümüzde yerel yönetimler tarafından hizmet sunulan halk kitlesini oluşturan farklı toplumsal grupların ihtiyaçları ve sorunları da farklılaşmaktadır.

Özellikle bu gruplar içinde birbirinden farklı konularda yardıma ihtiyaç duyan bu yapılar sosyal politika literatüründe -özellikle üçüncü kuşak sosyal politikalar açısından- “Dezavantajlı Gruplar” olarak adlandırılmaktadırlar. Dezavantajlı grupları oluşturan ve en çok hizmete ihtiyaç duyan bu sosyal grupları çocuklar, kadınlar, gençler, göçmenler, yaşlılar, eski hükümlüler, engelliler vb. şekilde sıralamak mümkündür. Hemen belirtilmesi gerekir ki, sosyal belediyeçilik kapsamında sunulması gereken sosyal, kültürel, ekonomik, sportif, vb. hizmetlere en çok ihtiyaç duyan toplumsal gruplar da bahsi geçen bu dezavantajlı kesimdir. Dezavantajlı gruplar içinde yer alan bu toplumsal grupların dezavantajlılık durumları ise farklı özelliklerinden kaynaklanmakta, bir diğer ifade ile bu grupların ihtiyaç duyduğu ve onlara sunulması gereken hizmetler de farklılaşmakta ve hizmet sunumunda giderek özelleşen ve mikro düzeye inen sosyal politika uygulamalarının planlanması gerekmektedir.

Sosyal politika literatürü incelendiğinde dezavantajlı gruplara veya dezavantajlılığa yönelik çok açık ve birbirini her noktada tamamlayan tanımlar olmadığı görülmekte, bu kavramların gerek kullanımlarının ve gerek ifade ediliş biçimlerinin değişkenlik gösterdiği gözlemlenmektedir. Dezavantajlı gruplar, marjinal gruplar, risk/tehlike altındaki gruplar, dışlanmışlar, savunmasızlar, korumasızlar ve sınıf-altı gruplar kavramlarının da yine sıklıkla birbirinin yerine kullanıldığı da bu konuda yapılmış çalışmalar incelendiğinde dikkat çeken bir diğer noktadır (Öcal, 2015: 3). Ancak bir tanım ve kavram birliği olmamasına rağmen genel anlamda dezavantajlı grupları, toplumun sunduğu sosyal, kültürel ve ekonomik kaynaklara ulaşmakta güçlük çeken ya da bu kaynaklardan yoksun kalan/bırakılan bireylerin oluşturduğu gruplar olarak tanımlamak mümkündür. Dezavantajlılığı doğuran sebepler ise mevcut kaynaklara ulaşamama veya ihtiyaç duyulan kaynakların yokluğu/yetersizliği, toplumsal yapı, kamu politikaları ve hali hazırdaki sosyal şartlardan kaynaklanabilmektedir (Yasım, 2019: 2).

Dezavantajlılık kavramı ise uluslararası düzeyde farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. 1970’li yıllarda Reno Lenoî -dönemin Fransa Sosyal İlişkiler Bakanı- kavramı zihinsel ve/veya bedensel engelli kişiler, hükümlüler/eski hükümlüler, engelliler, yaşlılar, tek ebeveynli aileler ve istismara uğrayan çocuklar olarak tanımlamıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından yapılan tanımlama da ise dezavantajlı olarak kabul edilen kişilerin, bir takım sebeplerden ötürü toplumsal hayatın içindeki süreçlere uyum sağlamaları veya katılmaları toplumdaki diğer bireylere göre daha az olan kişiler şeklinde olduğu görülmektedir. Türkiye’den bir tanım verilirse, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) bir raporunda dezavantajlı kişileri, toplumun özellikle ekonomik, sosyal ve kültürel kaynaklarına ulaşmada sorun yaşayan kişiler şeklinde ifade etmektedir (Çeviker vd., 2018:

3, Yasım, 2019: 2, MARKA, 2011: 17). Dezavantajlı gruplara ve dezavantajlılığa yönelik olarak yapılan tanımlar farklılaşsa da, yapılan tanımların ortak yönleri olarak kişilerin toplumsal yapı içinde ekonomik ve sosyo-kültürel kaynaklara erişimde sorun yaşadıkları ve kendi ayakları üzerinde durabilecekleri imkânlarının olmayışı ön plana çıkar niteliktedir. Dezavantajlılık durumu birçok sebepten kaynaklanabilirken, bu sebepleri toplumların ekonomik ve hukuksal yapılarından kaynaklanan (mutlak) sebeplerle, toplumun norm ve düzeninden kaynaklı sebepler (görelî) olarak temelde ikiye ayırmak mümkündür (Elmas, 2018: 946). Sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde konu incelendiğinde, yerel yönetimlerden beklentiler ve yerel yönetimlerin sosyal politika planlayıcısı ve uygulayıcısı olması gerekliliği doğrultusunda dezavantajlılığı doğuran görelî sebepler üzerinde durulması gereken nokta olarak görünmektedir. Görelî dezavantajlılığı doğuran sebepler ise şu şekilde sıralanabilir (Bozok: 2011: 17-18):

- Toplumsal önyargılar,
- Toplumsal yapıyı oluşturan kurumlardan yeterli desteğin verilmemesi,
- Aileden beklenen desteğin verilmemesi veya yeterli düzeyde olmaması,
- Toplumunu oluşturan bireylerin yeterli desteği vermemesi,
- Bireylerin sorunlarını toplumsal yapıya yeterli düzeyde taşıyamaması,
- Gerekli kaynaklara ulaşamamak,
- Toplumda kolektif bilincin gelişmemiş olması,
- Emek piyasasında istihdam edilememek,
- Eğitim ve sağlık konusunda yeterli kaynakların bulunmayışıdır.

Bozok (2011: 18) ise bireylerin dezavantajlı durumdan kurtularak, kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Bireylerin bağımlılık ilişkisinden kurtarılması,
- Emek piyasasında dezavantajlı bireyler için istihdam imkânlarının oluşturulması,
- Bireylere kendi kendilerini yönetebilecekleri özelliklerin kazandırılması,
- Dezavantajlı gruplar içinde yer alan bireylere yeterli düzeyde rehberlik ve danışmanlık hizmetleri konusunda destek sağlanması,
- Dezavantajlı bireyleri toplumla ilişki geliştirebilecekleri düzeye getirmek,
- Dezavantajlı grupların eğitim imkânlarını geliştirmek ve sağlık sunucularına erişimlerini sağlamak/kolaylaştırmak,

- Fırsat ve tercihler konusunda bu bireylere yeterli özgürlüğün sağlanması,
- Dezavantajlı konumdaki bireylerin özsaygı geliştirmeleri konusunda onlara yardımcı olunmasıdır.

Sosyal belediyeçilik yaklaşımı çerçevesinde faaliyet gösteren yerel yönetimlerin, toplumsal yapının ortaya çıkardığı norm ve kurallardan kaynaklı (görelî) dezavantajlılık durumu ile mücadelesinde, dezavantajlılığı doğuran sebepleri ve bu sebepleri ortadan kaldırmaya yönelik politikaları titizlikle incelemesi ve bu yönde politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Geliştirilecek politikaların uygulanması ise ayrı bir öneme sahiptir. Dezavantajlı gruplar kavramı altında toplansalar da, bu grupların her birinin kendine has sorunları, özellikleri ve ihtiyaçları göz önüne alınmalı ve geliştirilen politikaların uygulanması aşamasında bu durum dikkate alınmalıdır.

SONUÇ

Yerel yönetim anlayışı Orta Çağ Avrupası'na ve hatta antik dönemlere kadar götürülebilmekle beraber, Sanayi Devrimi sonrası kırsal alandan kentlere göç dalgası ve yeni kentlerin kurulması, yeni kentler kurulurken nüfuslarının hızla artmasıyla birlikte yeniden tartışılmaya ve yerel yönetimlere biçilen roller tekrar kurgulanmaya başlamıştır. Bu yeni kurgu içinde yerel yönetimlerden beklentiler çoğunlukla, merkezi otorite ile bağlantılı -genellikle merkezi otoriteye bağlı- bir biçimde kentlerin dikkat çeken sorunlarıyla ilgilenmeleri ve bu sorunlara çözüm üretmeleri yönündedir. Sosyal politika kapsamında ele alınabilecek bu sorunlar ise kent nüfusunun tamamının ortak sorunları ve ihtiyaçları olan temizlik, hijyen, kanalizasyon, ulaşım, temiz su temini, muhtaçlara yardım (aşevleri, barınma imkânları vb.) gibi alt yapı ve üst yapı sorunlardır. Dönem itibari ile düşünüldüğünde, yerel yönetimlere biçilen bu rollerin ve beklentilerin yerinde olduğu görülmektedir. Yerel yönetimler yine dönem itibari ile bu rollerini yerine getirirken, merkezi otoritelerin yaptığı gibi nüfusu tek bir toplumsal yapı olarak görmekte ve hizmet götürdükleri halkın sorunlarının ortak ve bütünlük bir çerçevede ortaya çıktığı yaklaşımı ile hareket etmektedirler. Bu noktada ise sosyal politika planlayıcısı ve uygulayıcısı olarak merkezi yönetimler ön plana çıkmakta, yerel yönetimlere herhangi bir rol biçilmemekte ve sosyal politika planlayıcısı-uygulayıcısı olmaları beklenmemektedir.

Ancak 1970'li yılların sonu itibari ile dünya düzeninin birçok açıdan tekrar değişmeye başladığı, gerek merkezi yönetimlere ve gerek yerel yönetimlere biçilen rollerin yeniden kurgulandığı; sosyal politika planlayıcısı ve uygulayıcısı özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi yeni aktörlerin sahneye çıktığı yeni dönem itibari ile sosyal politika kavramı ve uygulamaları da köklü değişimler geçirmiştir. Her ne kadar sosyal politika açısından devletin rolü kimi görüşlere göre -özellikle neo-liberal iktisadi düşünce yapısı- azalsa da bu yeni dönem itibari ile devam etmiş, ancak başta yerel yönetimler olmak üzere diğer sosyal politika planlayıcısı ve uygulayıcısı aktörlerin de rolleri giderek önem kazanmaya başlamıştır.

Sosyal politika ve yerel yönetimler ilişkisi gün geçtikçe güçlenirken, yeni bir kavram konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmış, bu kavram “Sosyal Belediyecilik” olarak literatürde kendine yer edinmiştir. Sosyal belediyecilik anlayışının geleneksel yerel yönetim anlayışından ayrıldığı temel nokta olan toplumu oluşturan farklı grupların farklılaşan sorunları ve ihtiyaçlarına yönelik sosyal politika planlama ve uygulama konusu bugün hala güçlenerek tartışılan bir konudur. Konu bu açıdan ele alındığında sosyal politika kavram ve uygulamalarında yaşanan değişimlerin yerel yönetimleri ve yerel yönetim anlayışlarını da değiştirdiği, bu değişim gerçekleşirken bir yandan da yerel yönetimleri geliştirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Günümüz koşullarında halkın yerel yönetimlerden beklentileri, bireysel olarak farklılaşan ihtiyaçlarına ve sorunlarına çözüm getirilmesi, toplumsal yapı içinde muhtaçlık veya çeşitli konularda yoksunluk yaşayan bireylerin bu durumlarının ortadan kaldırılarak, toplumun üzerindeki yük ve baskının hafifletilmesidir. Bu çerçevede öne çıkan durum ise yerel yönetimlerin sosyal politikaları planlar ve uygularken sadece çözüm odaklı değil, aynı zamanda sorun odaklı bir yaklaşım da sergilemeleri gerekliliğidir. Burada sorun odaklı yaklaşımla kast edilen, sorunların ortaya çıkardığı olumsuz durumların giderilerek anlık çözümler üretmek yerine, sorunların kendileri ile ve sorunları doğuran sebeplerle mücadele edilmesi ve mümkünse sorunlar ortaya çıkmadan gerekli önlemlerin alınmasıdır. Bu sayede toplum içindeki dezavantajlı grupların sayısı ve dezavantajlılık durumları azaltılabilecek ve toplumsal refah yerel yönetimler eliyle artırılabilir.

Yine sosyal belediyecilik yaklaşımı çerçevesinde sosyal politikalar planlanır ve uygulanırken dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise toplumsal düzen içinde çeşitli sebeplerden dolayı dezavantajlı konumda olan bireylerin ihtiyaçları karşılanırken kalıcı çözümler üretebilmektir. Kalıcı çözümler ise bahsi geçen bu bireylerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerinin sağlanmasıdır. Belki de sosyal belediyecilik anlayışının yerel yönetimler için bir sonraki aşaması burada kendini gösterecektir. Günümüzde çoğunlukla merkezi yönetimler tarafından oluşturulan istihdam politikaları ve işsizliğin azaltılmasına yönelik uygulamalar, çok yakın bir gelecekte yaygın şekilde yerel yönetimler tarafından üstlenilebilecektir. Böylece sosyal politika planlama ve uygulama noktasında eksik halka olarak tanımlanabilecek dezavantajlı gruplar için emek piyasası politikalarının planlanması ve uygulanması da yerel yönetimler tarafında sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde paylaşılan bir sorumluluk olarak karşımıza çıkabilecektir.

KAYNAKÇA

Andreotti, A. ve Mingione E. (2013). The City as a Local Welfare System. Naomi Carmon ve Susan S. Fainstein (Eds.), *Policy, Planning, and People: Promoting Justice in Urban Development* (ss. 241-263), USA: University of Pennsylvania Press.

- Anttonen, A. (2002). Universalism and Social Policy: a Nordic-Feminist Reevaluation. *NORA- Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 10(2), 71-80.
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London/UK: Sage Published.
- Beki, A. (2008). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları (Ümraniye Belediyesi Örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Béland, D. (2005). Ideas and Social Policy: An Institutional Perspective. *Social Policy & Administration*, 39(1), 1-18.
- Bozok, N. (2011). *Sosyolojik Değerlendirme Raporu (1. Baskı)*. İstanbul: Boyner Yayınları.
- Bureau, V. ve Kröger, T. (2004). The Local and the National in Community Care: Exploring Policy and Politics in Finland and Britain. *Social Policy & Administration*, 38(7), 793-810.
- Çeviker, A., Mumcu, H. E., Şekeroğlu, M. Ö. ve Bayrak, M. (2018). UNICEF’e Göre Türkiye’de Dezavantajlı Kabul Edilen Grupların Sportif Etkinliklerle Sosyal Uyumun Sağlanması. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 221-238.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) (2011). *Dilovası’nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması (Araştırma Sonuç Raporu)*, Kocaeli: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Yayınları.
- Elmas, A. (2018). 1923-2016 Yılları Arası Hükümet Programlarında Dezavantajlı Gruplar. *Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)*, 4(15), 945-953.
- Eryılmaz, B. (2010). *Kamu Yönetimi, Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar (4. Baskı)*. Ankara: Okutman Yayınları.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, G. ve Korpi, W. (1987). From Poor Relief to Institutional Welfare States: the Development of Scandinavian Social Policy. R. Eriksson, E. J. Hansen, S. Ringen and H. Uusitalo (Eds.), *The Scandinavian Model: Welfare States and Welfare Research*, New York: M. E. Sharpe.
- Greve, B. (2004). Denmark: Universal or Not So Universal Welfare State. *Social Policy & Administration*, 38(2). 156-169.
- Hujo K. ve Yi, I. (2015). *Social Policy and Inclusive Development. (Vol. I)*, Geneva, Switzerland: The United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD) Classics.
- Kautto, M., Heikkilä, M., Hvinden, B., Marklund, S. ve Ploug, N. (1999). The Nordic Welfare States in the 1990s. Matti Heikkilä, Bjorn Hvinden, Mikko Kautto, Staffan Marklund, Niels Ploug (Eds.), *Nordic Social Policy: Changing Welfare States*. London/UK: Routledge.
- Koçak, O., Arslan H. ve Eti, S. (2017). Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 119-144.
- Kröger, T. (2009). *The Nordic Welfare Municipality: Old and New Variations in Care Policies*. Conference Presentation, International Conference “Local Social Policy”, Hamburg, 24–25 April 2009.
- Mingione, E. (2009). Family, Welfare and Districts: The Local Impact of New Migrants in Italy. *European Urban and Regional Studies*, 16(3), 225-236.
- Musterd, S., Murie, A. ve Kesteloot, C. (2006). *Neighbourhoods of Poverty: Urban Social Exclusion and Integration in Europe*. Bristol/UK: Palgrave Macmillan.

- Öcal, Â. (2015). Dezavantajlılıkla İlgili Temel Kavramlar. Âdem Öcal (Ed.), *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Bilgiler (1. Baskı)*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, H. ve Gül, H. (2012). *Sosyal Belediyecilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif Mi? IV. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, 18–19 Ekim 2012.
- Pektaş, E. K. (2010). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 4-22.
- Powell, M. ve Boyne, G. (2001). The Spatial Strategy of Equality and the Spatial Division of Welfare. *Social Policy & Administration*, 35(2), 181-194.
- Şenkal, A. (2017). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politikalar (Genişletilmiş 4. Baskı)*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Tokol, A. (2017). Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Sosyal Politika. Prof. Dr. Aysen Tokol ve Prof. Dr. Yusuf Alper (Eds.), *Sosyal Politika (8. Baskı)*, Bursa: Dora Basım – Yayın Dağıtım.
- Toprak, D. ve Şataf, C. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-24.
- Trydegård, G. B. ve Thorslund, M. (2010). One Uniform Welfare State or A Multitude of Welfare Municipalities? The Evolution of Local Variation in Swedish Elder Care. *Social Policy & Administration*, 44(4), 495-511.
- Uçaktürk, T., Uçaktürk, A. ve Özkan, M. (2009). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği*. VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 23–25 Ekim 2009.
- Ünlü, U. (2016). Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi. *Sayıştay Dergisi*, (102), Temmuz-Eylül, 63-89.
- Veenhoven, R. (2002). Why Social Policy Needs Subjective Indicators. *Social Indicators Research*, 58.
- Yasım, Y. K. (2019). Dezavantajlı Gruplar ve İşgücü Piyasası. Yavuz Kağan Yasım (Ed.), *İşgücü Piyasasında Dezavantajlı Gruplar*, Ankara: Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi.
- Yılmaz, A. (2005). *Belediye Yöneticilerinin İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluğa Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Adapazarı Büyükşehir ve Merkez Belediyesinde bir Araştırma*. 2.Etik Sempozyumu. Erişim Adresi. <http://www.etiksempozyumu.sakarya.edu.tr/etik/3.2/3Aydin%20Yilmazer.pdf> Erişim Tarihi: 10.02.2022.
- Yi, I. ve Kim, T. (2015). Post-2015 Development Goals (SDGs) and Transformative Social Policy. *Oughtopia*, 30(1). 307-335.